

Nobeli preemiast ja kanakitkumisest

Kuuldavasti käib igasuguste preemiate jagamise juurde ka kanakitkumine. Seekord tahaks aga rääkida sulgede eemaldamisest sõna otseses mõttes, aga mitte päris Nobeli preemiast, vaid nn Ig Nobeli preemiast («kummaliste või totrate teaduslike uurimuste eest, mis esiteks panevad meid naerma, seejärel mõtlema»).

Alates 1991. aastast antakse oktoobris, pea samal ajal päris Nobeli auhindade välja kuulutamiseks, Harvardi Ülikoolis eespool nimetatud preemiad kümne teadusharu esindajatele. 1977. aastal sai ig-nobelistiks meteoroloog Bernard Vonnegut, kirjanik Kurt Vonneguti vanem vend.

Kõrge auhind tuli 1975. aastal avaldatud töö «Kanasulgede kitkumine ning tuule kiirus tornaadodes» eest.

Linnud kahurilaenguks

Milles oli asja iva? Paari sajandi jooksul on kõneldud sellest, kuidas tornaadode meelevadalt sattunud kanad suled kaotavad. Nimelt olevat mitmel korral pärast tornaado rünnakut leitud õrrelt surnud, sulgedest paljaid kanu.

Põhjuseks arvati pöörise keskosa valitsevat madalat õhurõhku, mis imevat suled lindude nahast välja, või arvasi, et suled «plahvatavad». Kuna tornaadode tuule kiirust ei õnnestu otseselt määrata, ar-

vati, et sulgede kaotamise intensiivsus võiks anda teavet selle ilmanähtuse kohta.

Keegi Elias Loomis püüdis katseliselt mõõta tuule kiirust, mille juures suled eraldusid nahast. Ta laadis väikese kahuri kanaga ning tulistas. Kana lennu algkiiruseks määrati 341 miili tunnis, eksperimendi objektist leiti aga vaid tükke. («Ei olnud Tamasseri rauad,» kommenteerinuks Joosep Toots.)

Šokk viib suled

Dr Loomis arvas, et sajamiiilise tunnikiiiruse juures oleks katse õnnestunud, nii aeglast kahurit ei läinud aga korda leida. Seejärel asetati kanad vaakumi. Sulgi ei eraldunud. Nii et ka õhu hõredus polnud määrav.

Sajand hiljem hakkas probleemist huvituma tuntud meteoroloog Bernard Vonnegut, toosama, kes alustas lennukite abil kunstlike sademete tegemist. Tema teooria järgi ei mõju sulgedele mitte tuule kiirus, vaid hoopis šokk, mille pööristorm kanadele tekitab: linnud kaotavat instinktiivselt osa sulgedest, kui näiteks rebane neid krabab. Ühesõnaga – tuule kiirust tornaadodes ei saa hinnata sulgede kitkumise kiiruse alusel.

Dr Vonnegut suri enne, kui talle preemia anda jõuti. Tema poeg Peter ütles tseremoonial, et nautis isa uurimuse kulul tehtud nalja.

Mis tuleb?

Jätkab tüüpiline sügis. Looduski hakkab üha rohkem sarnanema meediaga: lehed muutuvad kollasemaks, kõikjal valitseb masendav, nutune meeleolu, tormid vahelduvad lühikeste päikeselisemate momentidega. Kuhu astud – aina muda, edukamad möödunud pitsivad mahajääjad täis, ühesõnaga – kestab kampaania «Kiruvad kõik!».

Ain Kallis
klimatoloog

Ka algava nädala ilm näikse käivat vana kulunud stsenaariumi järgi: vihmad (isegi lõrtsi?) ning kuiva vaheldumisi. Mõned mudelid annavad lootust kenamale ilmale alles laupäeva paiku. Vähemalt pole karta tugevaid öökülmasid. Hea seegi.

MIS OLI?

- Gerd Kanteril vedas, et ta abiellus Uus-Meremaa Põhjasaares põhjatiip – saare teises otsas möllas torm ja sadas paduvihma.
- Alpides algasid lumesajud. Suleti mitmed mäekurud, paljudel teedel sai sõita vaid lumekettidega.
- Mehiklasi ründas Atlandilt väike, kuid vihmarikas troopiline torm Marco, Vaikselt ookeanilt aga märksa jõulisem orkaan Norbert.
- * Volga-äärses Permis kerkisid õhusooja näitajad 20 kraadini, Orenburgis 24,4 kraadini. Uued ilmerekordid!